

**O'ZBEKISTON MUSIQA TA'LIMIDA YEVROPA PEDAGOGIK
METODLARI VA MILLIY QADRIYATLARNING INTEGRATSIYASI:
NAZARIYA VA AMALIYOT**

Rahimova Adolat Umrbek qizi
O'zMPU "Musiqqa ta'limi va san'at"
yo'nalishi I - bosqich magistranti.

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston musiqa ta'lim tizimida Yevropa pedagogik metodlari yondashuvlari bilan milliy qadriyatlarning integratsiyalashuvi jarayoni tahlil qilinadi. Maqolada nazariy asoslar, tarixiy tajriba, amaliy yo'nalishlar hamda zamonaviy ta'lim islohotlari sharoitida integratsiyaning ahamiyati yoritilgan.

Kalit so'zlar: Musiqa ta'limi, Yevropa metodlari, milliy qadriyatlar, integratsiya, kompetensiya, ijrochilik, estetik tarbiya.

**ИНТЕГРАЦИЯ ЕВРОПЕЙСКИХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ МЕТОДОВ И
НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ В МУЗЫКАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ
УЗБЕКИСТАНА: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА**

Рахимова Адолат Умрбек кызы, магистрант
I ступени направления "Музыкальное образование и искусство"
Узбекистанского национального педагогического университета.

Аннотация: В статье анализируется процесс интеграции национальных ценностей с европейскими педагогическими методами в системе музыкального образования Узбекистана. В статье рассматриваются теоретические основы, исторический опыт, практические направления, а также значение интеграции в контексте современных образовательных реформ.

Ключевые слова: Музыкальное образование, европейские методики, национальные ценности, интеграция, компетентность, исполнительское мастерство, эстетическое воспитание.

**INTEGRATION OF EUROPEAN PEDAGOGICAL METHODS AND
NATIONAL VALUES IN MUSIC EDUCATION IN UZBEKISTAN: THEORY
AND PRACTICE**

Rahimova Adolat Umrbek kizi, 1st stage
master's student in the direction of "Music
Education and Art" of the Tashkent

National Pedagogical University.

Abstract: This article analyzes the process of integration of national values with European pedagogical methods in the music education system of Uzbekistan. The article covers theoretical foundations, historical experience, practical directions, and the importance of integration in the context of modern educational reforms.

Keywords: Music education, European methods, national values, integration, competence, performance, aesthetic education.

Har bir mamlakatda musiqa tarbiyasi xalqning ijtimoiy tuzumi, siyosiy yo'nalishi va ma'naviy qadriyatlariga xizmat qiladi. Shu bois, mustaqil davlatlarda musiqiy ta'lim milliy g'oya va e'tiqodlarni mustahkamlashga, o'zligini anglash va vatanparvarlik tuyg'usini rivojlantirishga qaratilgan bo'lsa, xorijiy mamlakatlarda u asosan burjua demokratiyasi va liberal qadriyatlarga xizmat qiladi. Har bir xalqning ta'lim tizimidagi musiqa o'qitish metodikasi pedagogikaning didaktik qonuniyatlariga, shuningdek, o'sha xalqning milliy musiqa madaniyati, san'at merosi va madaniy an'alariga tayangan holda shakllanadi. Shu bilan birga, musiqa tarbiyasining tuzilishi, tizimi va ilmiy-metodik yutuqlari boshqa xalqlarning ma'naviy-ma'rifiy taraqqiyotiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xorijiy mamlakatlarida yagona o'quv reja va dastur mavjud emas. Davlat maktablari bilan bir qatorda xususiy o'quv yurtlari, kollejlari hamda oliy ta'lim muassasalari faoliyat yuritadi. Ularda estetik tarbiya turli darajada olib boriladi va o'qituvchilarga keng ijodiy erkinlik beriladi. Har bir pedagog o'z maktabining sharoiti, moddiy imkoniyatlari va o'quvchilarning bilim saviyasidan kelib chiqib, dars dasturlariga o'zgartirishlar kiritishi yoki yangicha yondashuvlar qo'llashi mumkin. Ta'lim-tarbiya jarayonida o'quvchilarda san'at orqali hayotni idrok etish, unga shaxsiy munosabat bildirish, badiiy fikrlash va ijodiy yondashuv ko'nikmalarini shakllantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Musiqa mashg'ulotlarida o'quvchilar elektron pianino (elektro organ)larda chalib kuylaydilar, turli ijodiy mashg'ulotlar-aytishuv, harakat, raqs va bir-biriga jo'r bo'lish kabi estetik faoliyat turlarini bajaradilar. Shu tariqa, musiqa tarbiyasi nafaqat badiiy zavq va ijodiy salohiyatni rivojlantiradi, balki o'quvchilarda hayotga estetik qarash, go'zallikni his etish va milliy qadriyatlarga hurmat ruhini ham shakllantiradi. Yevropa musiqa ta'limi tizimida o'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan yondashuv, ijodiy fikrlash, musiqiy tafakkurni rivojlantirish asosiy tamoyil sifatida qaraladi. Ushbu tizimlarda o'quvchi faqat tayyor bilimni oluvchi emas, balki musiqa orqali o'z ichki dunyosini, estetik didini va ijodiy salohiyatini namoyon etuvchi faol sub'yekt sifatida ishtirok etadi. Yevropa pedagogik yondashuvlari o'quv jarayonini inson psixologiyasi, fiziologiyasi va estetik idrok bilan

uyg'unlashtirishga qaratilgan bo'lib, ularning asosiy g'oyasi musiqani "tirik tajriba" sifatida anglashdan iboratdir.

Yevropa ta'lim tizimi ko'p asrlik tajribaga ega bo'lib, u musiqani nazariy, amaliy va psixologik jihatdan kompleks o'rgatish tamoyiliga asoslanadi. Xususan, Zoltan Kodaly, Carl Orff, Emile Jaques-Dalcroze, va Shinichi Suzuki kabi pedagoglarning metodlari o'quvchida musiqiy his-tuyg'uni, ijodkorlikni, eshitish va ritmik sezgini rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu yondashuvlarning asosiy g'oyasi - musiqani shunchaki o'qitish emas, balki uni hayot tarziga aylantirishdir.

Shuningdek Yevropa musiqa pedagogikasida eng mashhur va samarali metodlar quyidagilardir:

1. Zoltan Kodaly tizimi - xalq qo'shiqlari asosida musiqa savodxonligini rivojlantirishni maqsad qiladi. Bu metodda milliy folklor asosida tuzilgan repertuar orqali o'quvchining eshitish qobiliyati, notani o'qish malakasi va musiqiy tafakkuri bosqichma-bosqich shakllantiriladi. Kodaly tizimi har bir bolaning o'z madaniy ildizlari bilan bog'liq musiqiy muhitda o'sishini ta'minlashni nazarda tutadi.

2. Carl Orff metodikasi — musiqani harakat, ritm va o'yin orqali o'rgatishga asoslanadi. "Orff Schulwerk" deb ataluvchi bu yondashuvda bolalar musiqiy faoliyatni tabiiy jarayon sifatida his qiladilar: ular qo'shiq aytadilar, ritmik harakatlar bajaradilar, improvizatsiya qiladilar va shunday yo'l bilan musiqani o'zlashtiradilar. Bu metod musiqani jismoniy faoliyat bilan uyg'unlashtirish orqali musiqiy hisni tabiiy rivojlantirishni ta'minlaydi.

3. Emile Jaques-Dalcroze yondashuvi — ritmik hisni tanaviy harakat bilan uyg'unlashtirish tamoyiliga asoslanadi. Dalcroze eurytmikasi o'quvchilarda musiqaning ichki ritmini his qilish, harakat orqali uni ifodalash, tovush va tana orasidagi aloqani anglash ko'nikmalarini shakllantiradi. Ushbu metod musiqiy idrokni nafaqat eshitish, balki butun tana orqali his etish imkonini beradi.

4. Suzuki metodi — "ona tili" tamoyiliga asoslangan bo'lib, bolalar musiqani eshitish orqali o'rganadilar. Sh. Suzuki fikricha, har bir bola musiqani o'zlashtirish salohiyatiga ega, buning uchun unga to'g'ri muhit va ota-ona ishtiroki zarur. Ushbu yondashuvda musiqiy o'qitish jarayoni mehr, sabr va qo'llab-quvvatlash asosida amalga oshadi. Mazkur metodlarning barchasini birlashtiruvchi umumiy jihat - bu musiqani inson hayotining tabiiy bir qismi sifatida ko'rish, o'quvchining shaxsiy tajribasiga asoslanish va ijodiy ifoda imkoniyatlarini kengaytirishdir. AQSHda yagona davlat dasturi yo'q. Musiqa ta'limi "estetika" sifatida o'tiladi. Unda musiqa, tasviriy san'at va mehnat mazmunan bir-biri bilan bog'langan. Davlat maktablari bilan birga diniy hamda shaxsiy dunyoviy maktablar ham mavjud. Shuning uchun har bir shtatda davlat maktablarida, shaxsiy va diniy maktablarda o'quv soatlarini ham bir xil emas, o'rta hisobga I-V- II - sinflarda haftasiga 1-2 soatdan dars o'tiladi. Darsdan tashqari har bir o'quvchi musiqa to'garaklariga (xor, orkestr, raqs) a'zo, deyarli har bir

maktabda simfonik orkestr mavjud. Yaponivada ham yagona o'quv reja va dasturga amal qilinmaydi. Yaponivada musiqa tarbiyasining o'zig axos sistemasi vujudga kelgan. Ularda bolalar bog'chasidan oliy ta'limgacha estetik tarbiya amalga oshiriladi. Estetik tarbiya integratsiya qilingan fan bo'lib, unga musiqa, tasviriy san'at va mehnat uzviy birlashgan. U bir necha bosqichda amalga oshiriladi: Bolalar bog'chasida «**Suzduki**» tizimi mashhurdir. Uning tizimida ona tilini o'qitilishi, musiqa tinglab idrok etishi bilan amalga oshiriladi. Bolalar cholg'u asboblariarda kuy chalishlari muhim rol o'ynaydi. Mashg'ulotlar jarayonida bolalarning onasi ham ishtirok etadi. Mashg'ulot mazmuni va maqsadidan ogoh bo'ladi va oilada o'z ovozi bilan shug'ullanadi. Suzdukining ta'birida onalar musiqa ma'lumotiga etaboiishi shart emas. Natijada 5 - 6 yoshli bolalar Betxoven sonatalarini chalishga erishdilar. Yuqori sinfiarga ko'chgan sari estetik tarbiya ham bir predmet singari murakkablashib boradi. Yuqori sinflarda rassomchilik, xaykaltaroshlik, xalq amaliy san'ati va musiqa san'ati tanqidchilari yetishadi. O'qituvchi - kadrlar tayyorlash ishi yaxshi yoiga qo'yilgan. Ular oliy pedagogika va san'at oliygohlarida tayyorlanadi. O'qituvchilar, shuningdek, ona - Vatanida olgan bilimlariga qoniqmay, rivojlangan Yevropa mamlakatlariga o'qishga borib, o'z bilim va malakalarini oshiradilar.

O'zbekiston mustaqillikka erishgach, ta'lim tizimining barcha bo'g'inlarida, xususan, san'at va musiqa ta'limida chuqur islohotlar amalga oshirildi. Milliy ta'lim tizimining asosiy maqsadi - yosh avlodni zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega, mustaqil fikrlaydigan, shu bilan birga o'z milliy qadriyatlariga sodiq shaxs sifatida tarbiyalashdan iboratdir. Shu ma'noda, musiqa ta'limi jarayoni ham jamiyatning ma'naviy va estetik rivojlanishida muhim o'rin tutadi.

O'zbekistonning boy musiqiy merosi - xalq qo'shiqlari, maqom san'ati, baxshichilik an'analari va turli hududlarga xos folklor madaniyati-yosh avlodda milliy o'zlikni anglash, ma'naviyatni mustahkamlash va estetik didni rivojlantirishning eng muhim vositasidir. Shu bilan birga, XXI asrda kechayotgan globallashuv, axborot texnologiyalarining jadal rivoji, madaniyatlararo muloqotning kengayishi o'qitishning yangi shakl va metodlarini qo'llashni talab etmoqda. Bu jarayonda Yevropa musiqa pedagogikasining ilg'or tajribalari o'z ahamiyatini tobora oshirmoqda. Shu nuqtayi nazardan, O'zbekiston musiqa ta'limida Yevropa metodlarini milliy qadriyatlar bilan uyg'unlashtirish ikki tomonlama foyda keltiradi: bir tomondan, o'qitishning samaradorligini oshiradi, ikkinchi tomondan esa milliy musiqiy merosni yangi pedagogik yondashuvlar orqali boyitadi. Bu integratsiya nafaqat uslubiy jihatdan, balki ma'naviy va madaniy mazmunda ham chuqur ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan qabul qilingan ta'limni isloh qilishga oid farmon va qarorlarda ham ijodiy sohalarni, jumladan, musiqa ta'limini modernizatsiya qilish, xalqaro standartlarga moslashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. Xususan, musiqa va san'at yo'nalishlarida o'qituvchilar

malakasini oshirish, xorijiy tajriba asosida yangi o'quv dasturlarini joriy etish, raqamli texnologiyalarni qo'llash kabi chora-tadbirlar belgilab berilgan. Shu bois, bugungi kunda O'zbekiston musiqa ta'lim tizimida Yevropa pedagogik tajribasi va milliy qadriyatlarning integratsiyasi nafaqat metodik zarurat, balki madaniy taraqqiyotning strategik yo'nalishiga aylanib bormoqda. Bu jarayon musiqa ta'limining nazariy asoslarini boyitish, o'qitish jarayonini takomillashtirish, ijodiy tafakkurni rivojlantirish va xalqaro musiqiy hamkorlikni kengaytirish imkonini beradi.

O'zbekiston musiqa ta'limida Yevropa pedagogik metodlari va milliy qadriyatlarning integratsiyasi jarayoni uzoq muddatli strategik ahamiyatga ega bo'lib, u nafaqat ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, balki madaniy merosni saqlab qolish va yosh avlodning ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Kelgusida ushbu yo'nalishda quyidagi ustuvor vazifalarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir:

- Raqamli texnologiyalar asosida milliy musiqa resurslarini yaratish. Zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etish orqali milliy musiqa merosini raqamlashtirish, onlayn o'quv platformalarida interaktiv darslar, notalar kutubxonasi va audiovizual arxivlar yaratish zarur. Bu nafaqat ta'lim sifatini oshiradi, balki yoshlarning milliy musiqaga bo'lgan qiziqishini mustahkamlaydi.

- Xalqaro tajriba almashinuvi asosida o'qituvchilar malakasini oshirish. Yevropa davlatlarida qo'llanilayotgan ilg'or pedagogik yondashuvlarni o'rganish, xalqaro seminar, mahorat darslari va stajirovkalarni tashkil etish orqali o'qituvchilarning kasbiy salohiyatini oshirish muhimdir. Bu esa o'z navbatida integratsiya jarayonining samaradorligini ta'minlaydi.

- Milliy va xorijiy metodikalarni integratsiyalashgan dasturlar orqali tatbiq etish. Koday, Orff, Dalcroze kabi Yevropa metodlarining eng samarali elementlarini O'zbekistonning milliy o'qitish tizimiga moslashtirish, ularni amaliy dasturlar asosida sinovdan o'tkazish va dars jarayoniga kiritish lozim.

- Bolalar va yoshlar orasida milliy va jahon musiqasini uyg'un targ'ib etish. Konsert dasturlari, musiqiy tanlovlar, xalqaro festival va madaniy almashinuv dasturlari orqali yosh avlodda milliy musiqa bilan bir qatorda jahon musiqasiga ham hurmat va qiziqishni oshirish kerak. Bu ularning estetik didini, ijodkorlik salohiyatini va madaniy tafakkurini rivojlantiradi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston musiqa ta'limi tizimida Yevropa pedagogik metodlari va milliy qadriyatlarning integratsiyasi masalasi bugungi globallashuv davrida dolzarb ilmiy va amaliy yo'nalishlardan biridir. Umuman olganda, mazkur istiqbolli yo'nalishlar O'zbekiston musiqa ta'limida milliy an'analar va Yevropa pedagogikasining uyg'un rivojlanishiga xizmat qiladi. Integratsion yondashuv asosida shakllanayotgan yangi pedagogik model nafaqat ta'lim tizimini, balki butun jamiyatning madaniy-ma'naviy hayotini yuksaltirishga zamin yaratadi. Bu jarayon nafaqat ta'lim tizimini modernizatsiya qilishga, balki milliy musiqiy merosni asrab-

avaylash, uni yangi pedagogik yondashuvlar bilan boyitish hamda yosh avlodning ma'naviy kamolotini ta'minlashga xizmat qilmoqda. Yevropa pedagogik maktablarining Zoltan Kodaly, Carl Orff, Emile Jaques-Dalcroze, Shinichi Suzuki kabi taniqli metodistlarning tajribasi-o'quvchilarda musiqiy idrok, ritm sezgisi, ijodkorlik, ansambl madaniyati va eshitish xotirasini rivojlantirishga qaratilganligi bilan ajralib turadi. Mazkur yondashuvlar O'zbekistonning milliy musiqiy an'analari, xususan, maqom, folklor, baxshichilik va xalq qo'shiqlari bilan uyg'unlashtirilganda, o'quv jarayonining samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, milliy qadriyatlar asosidagi musiqa ta'limi yoshlarni o'z tarixiy ildizlariga, madaniyatiga va ma'naviyatiga sodiq bo'lishga o'rgatadi. Bunda Yevropa metodlarining ilmiy asoslangan tizimliliigi va metodik yondashuvi bilan o'zbek musiqasining ruhiy-ma'naviy mazmuni uyg'unlashib, yangi integratsion model shakllanadi. Bu model o'qituvchini faqat bilim beruvchi emas, balki ijodkor, tadqiqotchi, tarbiyachi va madaniyat targ'ibotchisi sifatida namoyon etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi qarori. — Toshkent, 2019.
2. Sharipova G., Xodjayeva Musiqa o'qitish metodikasi darslik Toshkent, 2020.
3. Soipova D. Musiqa o'qitish nazariyasi va metodikasi o'quv qollanma Toshkent, 2009.